

M. Zor:

RAPALLO — 12. XI. 1920.

Te dni smo preživeli zopet obletnico, ki nam je kakor mōra legla na dušo. Dvanajst let je poteklo, odkar smo izgubili našo Notranjsko in Primorje. Izgubili smo našo Postojno, Idrijo, Trst, Goriško, Istro, Reko, Zadar, Lastovo, Lošinj in Cres.

Zavedali so se takrat Italijani, kaj so nam vzeli in njih usta so bila polna sladkosti in medu. Njihovi državniki so takrat vsemu svetu izjavljali: »Prevzeli smo nekaj stotisoč Slovanov. Tem Slovanom, ki jim je v ostalem dana prilika, da ostanejo v neposredni zvezi s svojimi prirodnimi — čeprav seveda italijanskimi središči — Trstom in Gorico, bomo zagotovili najširšo jezikovno in kulturno svobodo. To bo za nas častna dolžnost in čin politične modrosti. Zato smo prepričani, da se bodo kmalu počutili zadovoljni, da pripadajo veseli, ki bo oprta na svojo brezprimerno kulturo, z največjo pažnjo varovala njihovo kulturno življenje.«

Toda! — Požig Narodnega doma v Trstu, streli v hrbet nedolžnega Gortana in

brezprimerna kultura! Res je brezprimerna, popolnoma točno so se takrat izrazili.

Kje na svetu živi še kak narod, ki ima manj kulture in jezikovne svobode, kakor jo imajo Slovenci pod Italijo? Kje živi še kak narod, ki je bolj preganjan, ki nima ne ene lastne narodne šole, kakor so Slovenci v tej »brezprimerno kulturni državi«.

Vsako leto nas navdaja obletnica Rapalla z večjo grenkobo. Tovariši, na naših ramah leži naša bodočnost, od našega dela je odvisna naša svoboda zatiranih in preganjanih!

So narodi, katerim se s pametjo in logiko da dokazati njih krivičnost in jo potem skušajo poravnati; so pa tudi narodi, kakor n. pr. junaki izpred Kobarida, katerim je le pest argument, ki drži. Od nas je odvisno, kdaj pride naš čas, ali prej ali pozneje. Ostali svet bo odobral našo delo, kajti ves svet že davno pozna naše pravice in le čaka, kdaj se zanje postavimo.

Naš odgovor na akcijo madžarskega učiteljstva.

9. oktobra 1932. se je v Zalégerszegu osnovala iredentistična organizacija madžarskega učiteljstva, ki je pred vojno službovalo ali študiralo v Medmuru in Prekmurju, z namenom, da pripravi teren za »skorajšnje« priključitev teh dveh predelov naše zemlje k Madžarski. V izdanih pozivih najdejo ti nezaželjeni in smejni odrešeniki »bodrilne« besede tudi za učitelje Prekmurca, ki žive baje v sužnosti.

V odgovor na ta podla izzivanja smo se ogorčeni zbrali dne 12. novembra 1932. v Mačkoveh učitelji, prekmurški rojaki, da skupno z vsem učiteljstvom, strnjanim v Jugoslovenskem učiteljskem združenju — sreskem društvu v Murski Soboti, najodločneje zavrnemo ta izpad na slovenstvo Prekmurja, da povdarimo, kar je prekmursko ljudstvo že nešteto krat, a 8. novembra 1931. najjasneje povdarilo, da Prekmurje je in ostane za vselej neločljiv del jugoslovenske zemlje, zedinjene v veliki in mogočni Jugoslaviji.

Splošne vesti.

— Šolsko-upravni odsek se je konstituiral v svoji seji dne 12. t. m. sledeče: za predsednika Lampret Fortunat, za namestnico Engelman Mira in za tajnika Gregorič Vinko. — Tovarišica Vode Angela je prostovoljno izstopila iz odseka. — Na seji je razpravljala odsek »Poslovnik o zaščiti članstva«, ki ga končno odobri Izvršni odbor in bo potem »Poslovnik« objavljen v celoti v »Učiteljskem tovarišju«.

— Opozarjamo vse tovariše in tovarišice na notico o »Miklavževi noči« v rubriki Mladinske matice in ob enem prosimo vse, da pokazejo priložni oglaš otrokom v razredu.

Seja Glavnega prosvetnega sveta. V ponedeljek 14. t. m. se je sestala na sejo Glavni prosvetni svet ministrstva prosvete. Razpravljalo bo predvsem o učnih načrtih za osnovno šolo. Seja bo trajala predvidoma 10 dni. Iz

Mejniki po vrhovih Goriškega, lenčavskih gor in oni za Muro v Medmuru bodo stali večno. Pognali so korenine do pekla, ne izruje jih noben vihar. Za njimi stoji več jugoslovenski narod, ki je s svojimi madžarskimi tlačitelji obračunal.

Zato naj tudi ti »iredentisti« pozabijo, če jih je kdaj uslužno redilo naše Prekmurje, kakor je pozabilo na nje in obsodilo njih neuspešno, nenravno in nemoralno delo za asimilacijo.

Nezaslišno je, da se baš nekdanji eksponenti madžarske asimilacije v Prekmurju drznejo postavljati v pozo iredentistov. Za to nesramnost bomo mi jugoslovenski učitelji v Prekmurju s podvojnimi silami delali za nacionalno vzgojo zaupane nam mladine, za nje prepeljitev z materino kulturo, da bo ona sama najzvestejši skruvar naše besede, kulture in svobode tu na skrajnem severu po velikih žrtvah in bojih ujedinjene Jugoslavije.

Jugoslovensko učiteljsko združenje — sresko društvo Murska Sobota.

Ljubljane je odpotoval v Beograd član Glavnega prosvetnega sveta predsednik JUU — sekcije v Ljubljani g. Ivan Dimnik.

— Borba angleškega učiteljstva za zdravje otrok. Že pogled na zemljevid pove jasno, da živi na Angleškem polovica prebivalstva v industrijskih mestih. V takih krajih je otrokovo zdravje zelo ogroženo in to je dalo povod angleškemu učiteljstvu, da je započelo resno akcijo za ustanovitev otroških igrišč in vrtov izven mesta, kjer naj bi otroci preživljali prosti čas. Učiteljstvo apelira predvsem na občine in premožnejše sloje za prispevke in beleži že lepe uspehe v korist otroka. — Pri nas je zadeva šolskih vrtov na deželi in po mestih urejena že s šolskim zakonom, vendar naletijo učiteljstvo marsikje na nerazumevanje v svojih stremeljih, o čemer jasno pričča borba za centralni šolski vrt v Ljubljani.

der najboljših kulturnih delavcev. Mestna mladina ima poleg tega še itak polno drugih ugodnosti (ne mislim na različne »vzgojne filme itd.).

Na deželi so te knjige nabavile večinoma šolske in druge knjižnice. Pa še te so bile bolj redke. Založnik pač ni hotel riskirati preveč, saj je vedel, da bi mu v nasprotnem primeru ležale neprodane in zaprašene v skladiščih. Razumljivo je, da se je tudi slovenski pisatelj raje oprijel druge snovi. Le redki so bili, ki so se posvetili mladinski književnosti, in še ti iz golega idealizma in ljubezni do mladine. Honorarji pri tako malih nakladah so bili pač malenkostni. Sicer res ne gre samo za honorar, kajti vsi vemo, da tako delo nikdar ni poplačano.

In danes? Ravno sedaj se nudi ugodna prilika za razmah mladinske književnosti. To tudi opažamo. Pri razpisu za nova dela se javlja vedno več pisateljev, ki so namenjeni in pripravljani nuditi naši mladini najboljše, kar premorejo. In to nalogo lahko vrši sedaj naša Mladinska matica izborna. Samo več obzirne in dobrohotne kritike! Mladinska matica izdaja svoje publikacije za naše razmere v prav lepi nakladi. In to več del hkrati. Razumljivo je, da lahko izbere iz najboljšega najboljše in da pisatelje tudi nagradi vsaj po možnosti tako, kakor to oni zaslužijo. Tem večja naklada, tem večja nagrada. Vemo in znano nam je, da mi ne premoremo poklicnih pisateljev. Oni morajo opravljati svoja stanovska dela in pišejo le tedaj, kadar so le-tih prosti. Zato tembolj zaslužijo našo podporo in našo hvalečnost. Ravno v tej lastnosti smo mi do naših kulturnih delavcev skopi, in potem ni čuda, če n. pr. naši umetniki umirajo v največji revščini... Zato bo treba naše ljudi šele privzgojiti, da bodo časoma postali dobri podporniki naših kulturnih delavcev. Oni ne rabijo samo naše materialne pomoči, tudi moralno jih moramo podpreti. Kako že pravinaš vzornik A. M. Slomšek? Mislim, da se sedaj razumemo!

112 let stara hranilnica.

31. oktobra t. l. se je po svetu praznoval dan štednje. Naša dolžnost je, da pri tem informiramo našo javnost, da imamo v Ljubljani najstarejšo hranilnico v Jugoslaviji. Leta 1820, so namreč socialno čuteči ljubljanski meščani z županom Hradeckym na čelu ustanovili v zaščito nepremožnih slojev pred odelih bivšo Kranjsko hranilnico, ki jo je leta 1928. potem prevzel ljubljanski oblastni odbor, za njim pa Dravska banovina. Hranilnica je sedaj zato tudi dobila novo ime: Hranilnica Dravske banovine, Ljubljana, Knafljeva ulica 9.

60 let je bila to edina hranilnica na Kranjskem in tudi še potem je obdržala vodstvo med našimi hranilnicami. Nov polet pa ji je dala s svojim protektoratom dravska banovina, ki jamči z vsem svojim premoženjem in davčno

— Uporaba filma v švicarskih šolah. Že l. 1922. je v departmanu Bazel osnovan poseben odbor z nalogo, da prouči možnost uporabe filma v šoli. Ta odbor je ustanovil posebno centralo za šolske filme in stopil v zvezo z mednarodno zbornico za šolske filme. — Danes po desetih letih ima v tem departmanu 22 šol filmske projekcijske aparate; arhiv za šolski film razpolaga s 183 izdelanimi šolskimi filmi, katerih je bilo izdelanih v preteklem letu 3300 m. Razni filmi so bili izposojeni 598 krat. Učiteljstvo se za to učno sredstvo zelo zanima, kajti je že nad 100 učiteljskih moči usposobljenih filmskih strokovnjakov. — S tem je ustanovljena močna organizacija prosvetno-šolskega filma in se bo moral ta moderni učni pripomoček polagoma udomačiti tudi po drugih državah.

Klěti naše nočni vam poset,
»Daj-Dama« atrakcijo odkriva,
a še bolj privlačen je magnet,
ki v lokalu avtomat ga skriva.

— Velike žrtve poljskega učiteljstva za lastne domove. Poljsko učiteljstvo je začelo razmišljati o zgraditvi lastnega doma takoj po osvobojenju. Vse učiteljstvo je složno doprinašalo žrtve v to svrhu in že l. 1920. so imeli zbranih nad milijon poljskih kron. Toda ta denar ni bil uporabljen za dom, kot je bil namenjen, marveč so takrat radi vpada boljšešikov na Poljsko prostovoljno žrtvovali vsi državljani svoje privatno premoženje v obrambo domovine. Tudi učiteljstvo ni moglo preslišati klica domovine in denar, ki je bil namenjen za učiteljski dom se je uporabil za obrambo domovine. — Ponovno je začelo nato učiteljstvo zbirati in vsi so prostovoljno odstopili 1% svoje plače in danes imajo v Zakopanih krasen sanatorij. Kupili so tudi eno vilo v kateri je bil do pred kratkim nastanjen dom zdravja, a za ostanek denarja so si zgradili ob morju učiteljsko kolonijo. — S tem pa še ni bilo delo dovršeno. V središču Varšave so položili l. 1930. temeljni kamen za svoj dom, ki je bil letos že zgrajen in slavnostno izročen svojem namenu. Je to lepa šestnadstropna zgradba v kateri so nameščene vse pisarne učiteljskega združenja, internat za učiteljske otroke in še posebni prostori za učiteljska prenočišča. Lepe uspehe je doseglo s svojo požrtvovalnostjo poljsko učiteljstvo in ti uspehi naj nam bodo vzor.

— Pregled šolstva v U. S. A. V združenih državah Severne Amerike je vsega okoli 30 milijonov učencev (skupno s srednje- in vi-

močjo za vse pri njej vložene denarje. Zavod vrši z vso solidnostjo vse posle, ki spadajo v to vrsto denarnih zavodov. Vloge obrestuje res prav izvrstno in jih tudi kulantno izplačuje. Nove vloge stavlja vlagateljem vsak čas na razpolago.

Varčevanje je edina ravna pot iz sedanje gospodarske stiske, toda ne zadrževanjem, težaviranjem po domoh. Dokler denar ne kroži, kot mora po svojem bistvu, toliko časa tudi ne bo prave omilne krize. Denar mora v promet, a denarni zavodi edino so poklicani, da ga oddajajo v obtok in njegovo kroženje regulirajo.

Ako imate še pomisleke, potem se kar obrnite na Hranilnico dravske banovine v Ljubljani, Mariboru ali Celju.

sokošolci). Od tega števila odpade 20 milijonov na učence osnovnih šol. Učiteljstva na vseh šolah je skoraj 1 milijon. Državni izdatki skupno s privatnimi podporami za šolstvo znašajo letno tri milijarde dolarjev. Občine izdajo za šolstvo približno tretjino svojega proročuna.

— Šolstvo v Kanadi. Šolska statistika Kanade objavlja, da obiskuje v tej državi šolo dva in pol milijona otrok, ki imajo na razpolago 32.000 šol z 283.000 učiteljev (-ic). Izdatki za šolo znašajo letno povprečno 66 dolarjev za vsakega učenca. Na vsakega učitelja pride približno 32 učencev.

— Nemška šolska statistika. V Nemčiji objavljajo vsako peto leto šolsko statistiko. Za šolsko leto 1931/32. objavljajo statistični podatki, da je bilo vpisanih v osnovne šole nad 90% šolobveznih otrok. Vseh otrok je bilo v preteklem letu 7.589.000, učiteljev in učiteljic pa 187.704. Iz tega sledi, da pride na 10.000 prebivalcev 29 učiteljev in 1174 učencev. — Nemčija je razdeljena na 32 samoupravnih enot, od katerih je na prvem mestu Prusija s 4.681.000 učenci in 115.410 učnimi osebami. — Na vsak razred pride v Nemčiji povprečno 40 učencev. Če gledamo posamezna mesta, vidimo, da je v Hamburgu povprečno le 26 učencev v enem razredu, v Berlinu 28 v Bremenu 29 in Lübecku 30. Pri nas je določeno maksimalno število učencev za en razred v smislu zakona o narodnih šolah na 50.

— Špansko šolstvo. Dasi se v Španiji v zadnjem času šolstvo zelo dviga, vendar imajo tamkaj še vedno približno 60% analfabetov in celo po mestih je še vedno do 40% nepismenih. — Španiji je potrebno še 25.000 šol, kajti celo v glavnem mestu Madridu je še 45 do 50.000 otrok, ki morajo radi pomanjkanja šol ostajati doma in ostati analfabeti. — Španski pedagoški listi trdijo, da je le približno 40% analfabetov, a v Madridu le približno 10.000 otrok brez šole. — Še vedno žalostna slika.

— Tovarišice in tovariši, ki so me ustno in pismeno naprosili za prikladen Miklavžev prizorček, opozarjam, da bo priobčil novembarski »Zvonček« igrico: Špelica in medvedek Nevedek, ki sem jo spisal kot predigrice za Miklavžev večer. Ker nastopata v njej samo dve osebi, jo boste lahko še pravočasno naštvudrali. — Marija Grošljeva.

— Učiteljicam gospodinjstvo in učiteljem kmetško-nadaljevalnih šol se bo po prejetih informacijah v najkrajšem času izplačala nadaljna četrtina nagrad.

SPOMINJAJTE SE UCITELJSKIH DOMOV V LJUBLJANI IN MARIBORU!

Pri naročilih potom Učit. gosp. poslovalnice upoštevajte knjigarno Učiteljske tiskarne!

Kotnik Zorko:

Še Mladinska matica in Naš rod

Govoriti o potrebi Mladinske matice, je danes nepotrebno. Čas in praksa sta pokazala njen upravičen obstoj. Toda samo še nekaj konstatacij z ozirom na znane pojave zadnjega časa.

Pred tremi leti sem imel priliko pogovarjati se o naši Mladinski matici z nekim gospodom, ki je bil tisti čas profesor na eni izmed beograjskih gimnazij. Ta gospod, ki ga tudi lahko prištevamo v krog slovenskih kulturnih delavcev, je bil poln hvale o naši Mladinski matici in o mladinskem listu »Naš rod«. Seveda je gotova dela tudi kritikoval, a njegova kritika je bila dobrohotna in pravična. Na koncu najinega razgovora pa mi reče: »Slovensko učiteljstvo je lahko ponosno na svojo Mladinsko matico in na svoj mladinski list. Da ste ustvarili kaj takega, se imate zahvaliti svoji vzorni organizaciji. To je velik uspeh, na katerem vam mora vsak častiti.« Zadnje čase pa se spominj večkrat na te besede. Nobene razlage. Saj si lahko mislite, zakaj?

Nam vsem je znano, da je slovenska mladinska književnost bila revna do zadnjega časa.

Trdno sem prepričan, da bomo v tem oziru v bodočnosti na boljsem. Prepričan pa sem tudi, da bo ravno naša Mladinska matica ona, kateri bomo lahko prišteli ta plus.

Svoj čas so se tiskale mladinske knjige v nizki nakladi. To pa zaradi tega, ker ni bilo dovolj odjemalcev. Le redki so bili starši, ki so kupili svojim otrokom kako knjigo, in še to, kar se jih je pokupilo, je ostalo večinoma po mestih. Na deželo je priromala le redka. Mislim pa, da ima podeželska mladina polno pravico biti soudeležena na kulturnih dobrinah. Saj je znano, da je prav dežela ka-

In ravno v tem vidim največjo važnost naše Mladinske matice.

Mladinska matica izdaja knjige različne vsebine in za različno dobo starosti. Ali bi te knjige in »Naš rod« ne mogli nadomestiti naših čitank, o katerih smo si vsi na jasnem, da so prenatrpane. Saj imajo literarni, zgodovinski, zemljepisni in prirodoslovni karakter. Ponekod v iznemostju so čutili potrebo, da so čtivo klasificirali — in tako je nastala ideja šolskih čitank v zvezkih — »Bogenschulbücher«.

Čtivo je seveda treba prilagoditi starostni dobi učencev. Princip teh knjig je, da jih je veliko in da so poceni, da jih je toliko, kolikor je učencev. In mi, ki nismo številni, bi se lahko zaenkrat zadovoljili s publikacijami Mladinske matice in z »Našim rodom«, ki ustrežata, oziroma bi z malo reorganizacijo popolnoma ustrezala gornjim zahtevam. Namesto čitank, ki so pri nas tako drage, bi se vsi učenci naročili na Mladinsko matico in »Naš rod«. Pa še denarja bi si prihranili. Razume se, da bi revnejšim moral priskočiti na pomoč krajevni šolski odbor. Naši možje pri krajevnih šolskih odborih bi bili zato prav vneti, saj znajo prav dobro kalkulirati in pri zmanjšanju izdatkov za šolske potrebe čine so si navadno vsi edini.

Še na nekaj važnega bi rad opozoril, še na eno nalogo, ki jo naj vrši Mladinska matica. Mogoče se komu ne bo zdela pomembna, meni zelo.

S čitanjem takih knjig, ki jih izdaja Mladinska matica, se učenci že v šoli priučijo spoznavati zdravo in umetniško čtivo. Saj to je tudi naloga nas učiteljev-vzgojiteljev, da naučimo mladino, da zna preceniti, kaj ima vrednost in kaj ne. Mladina se mora že sama naučiti ločiti zdravo od nezdravega in da že na ta način ponese v poznejše življenje imunetno protu šundliteraturi.

Ta literatura pogubi več ljudi, ko vse vojske! Med nami Slovenci se je zadnje čase širila ta literatura z neverjetno hitrico. Prina-

ša se iz mest (Zagreb—Beograd, da tudi iz Ljubljane ne zaostaja, se razume), ker je pač danes moderno, da se to čita (kaj je že nemoderno!) A najbolj se čudim, da to judovsko robo slavno požirajo tudi gospe in gospodične, ki se drugače prištevajo k izobraženim ženam. Oprostite! Poznamo več takih žen, ki komaj čakajo dneva, da jim pismo-voja prinese tiste zvezke. Pa je nekdo vprašal eno izmed teh, zakaj čita to ničvedno robo, pa se mu odreže, da zato, ker je vendar tako zanimivo in napeto pisano. Sicer pa ji ne škoduje, ker je dovolj zrela in da to pač tudi lahko čita. Dr. Ozvald pa je napisal v neki svoji knjigi sledeče: »Čujte, naš narod ne potrebuje tako izobraženih žen, takih, ki jemljejo svojo izobrazbo iz zgoraj omenjene literature. Če bo šlo to tako dalje, potem bomo pa kmalu potrebovali zdravih mater.«

Koliko časa se po nepotrebnem zabije, koliko denarja zmeče za te zvezke, za našo lepo slovensko knjigo ga pa ni. Zalostno — a resnično!

Če bo naša mladina čitla naše mladinske umetniške knjige, bo spoznala njih lepoto, ne bo nikdar čitla šundskih knjig, ker bo sama spoznala njih plitkost in nevarnost.

S tem, da izdaja Mladinska matica knjige za našo mladino, dobiva le-ta vsako leto res lepo in primerno čtivo. Toda gledati treba, da bo res vedno izdajala knjige umetniške vrednosti.

Verjemite, da se bo na našem književnem trgu čez par desetletij precej poznalo; kajti ravno sedanji naročniki Mladinske matice bodo najboljši odjemalci naše lepe slovenske knjige in verjemite tudi, da bomo ta kulturni napredek lahko prišteli v dobro naši Mladinski matici.

Kritike naj nas ne plašijo, one naj nas še bolj podžgejo k intenzivnemu nabiranju naročnikov. Saj na agitacijo se menda razumemo. Drugim storimo vse, za svoj napredek, za svojo ustanovo pa bi ne poagitali! Kaj pravite?